

1

Hvad er på spil når erfarne pædagoger træffer afgørelser og handler i vanskelige situationer eller i etiske dilemmaer?

At komme bag om dømmekraften, at give den en stemme

Med en antagelse om kroppen som centrum i afgørelsen – for vilje, følelse og motiv

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

2

Program for dagen

- Krop i spil
- Program, præsentation, kaffe, mapper
- Oplæg: Projektets ide, baggrund, proces, teori
- 10.15-10.30 – pause
- Oplæg til praksisfortællinger – gruppesamtaler – opsamling
- 12-12.30 – frokost
- Krop i spil
- Oplæg: Krop og fortællepositioner
- 13.45-14 – pause
- Oplæg til refleksion og læring med på arbejde
- Opsamling og tjek ud

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

3

At udvikle integritet ...

- *"I en lang række pædagogiske situationer er det svært at afgøre, om man skal forholde sig afventende eller forudseende forhindre en farlig situation i at opstå. Afgørelsen kan aldrig være samvittighedsuafhængig, men den kan godt være uovervejet. Der er situationer, hvor man må handle på en meget vag fornemmelse, som slet ikke lader sig artikulere i overvejselsens form. Der er situationer, hvor den foregribende eller forudseende overvejelse ikke bidrager med noget, fordi man skal kunne tage affære alene på fornemmelsen. I den etiske afgørelse er handlingen derfor ikke kun overlagt, men også en demonstration af personens integritet ... foregår ikke refleksivt."* (Paahus, s. 25)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

4

Dagens faglige ingredienser

- Det professionelle perspektiv
- Den 'fænomenale' krop
- Det etiske
- Dømmekraften

- Selvfortællingen som 'stemme'
- Det professionspersonlige
- 'Selv'fortællingen > refleksionen > erfaringen

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

5

Det professionelle perspektiv

- Socialpædagogik mellem omsorg og social kontrol
- Den tavse viden
- Den upågtede faglighed
- Legitimitet: at skulle og kunne gøre det, der ønskes eller forventes af medborgeren
- Den teoretisk videns, vedtagne metoders eller formulerede faglige idealers 'ubetydelighed'

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

6

Socialpædagogik og socialpædagogisk praksis

- Dilemmaer: mellem magt og afmagt, mellem magt og frihed, mellem profession og person ...
- Selv og selvforhold må afspejle en anerkendt almenhed – personlig og faglig sikkerhed
- Dannelse: at kunne anvende viden og vurdere viden og etablere et samtidigt overskud til at træffe en ansvarlig vurdering og handle efter et skøn
- Mod: til at handle på trods af generaliseret viden og institutionaliserede principper

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

7

Intersubjektivt skabt faglighed

- Socialpædagogisk praksis som 'noget der viser sig', ikke mindst i det enkelte øjeblik, hvor skøn, valg og vurderinger træffes
- Fokus rettes mod en situeret praksis, som vi så må forsøge at nærme os, så meget det kan lade sig gøre
- *"Den sande filosofi består i at lære at se verden på ny, og i den forstand kan en fiktiv fortælling udtrykke verden med lige så stor 'dybde' som en filosofisk afhandling."* (M.-P.)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

8

Adgang til verden

- *"Kroppen betragtes hverken som en fysiologisk organisme, hvorigennem der udspiller sig bestemte processer eller som et sansende objekt, der er underlagt en bestemmende tankevirksomhed ... Det er i virkeligheden ikke tanken, men kroppen der er grundlaget for visheden om, at verden er til. Hvordan skulle bevidstheden kunne røre ved verden?"*
 - (Handgaard: Kroppens filosof – Maurice Merleau-Ponty – Idræt 3/97/s.86-87)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

9

Gøren, kommunikation, læring og erfaring

- (Kropslige) Erfaringer binder mennesket sammen med verden – med kroppen som erfaringens grundlag bliver kroppen reservoiret for viden og kunnen
- "Learn to Do by Knowing and to Know by Doing." (Dewey 1889)
- Samtaleunivers som adgang til mangfoldige perspektiver – *taking the perspective of others* (Mead 1934)
- Erfaring – udfordring – reorganisering af erfaring
- (Kilde: Vaage, i: Dysthe (red.): Dialog, samspil og læring, KLIM)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

10

Erfaringen – krop og psyke

- 'Brændt barn skyr ilden' – 'Jeg handlede uden at tænke nærmere over det'
- Viden som unddrages bevidstheden, men udgør en erfaring
- Delegering af følgeslutning og tanke til det før-bevidste – et beredskab, en parathed
- "Vi må derfor antage, at der findes en psykisk funktion, der registrerer, selekterer og bearbejder såvel sanseindtryk som emotionelle erfaringer, uden at denne proces foregår i og fastholdes af bevidste mentale processer."
- (Gammelgaard: Brændt barn skyr ilden – om erfaringsdannelse i et psykoanalytisk perspektiv, i: Erfaringer s. 78)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

11

ETIK – om vejen til det gode liv

- At gøre det gode i betydningen det fælles bedste, en 'højere mening' eller livsregel (demokrati, humanisme ...)
- At være et godt menneske – ærligt, ansvarligt, retfærdigt ... (dydsetikken)
- At gøre det bedst mulige i betydningen det, som man får mest ud af (nytteetikken)
- At gøre det som foreskrives og følger traditionen (den gældende moral)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

12

Den etiske fordring

- "At vort liv med eller mod hinanden består i at den ene er udleveret den anden, betyder, at vores indbyrdes forhold altid er et magtforhold. Den ene har mere eller mindre af den andens liv i sin magt....."
- Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd.
- Fordi der er magt i et hvilket som helst forhold mellem mennesker, er vi altid på forhånd spærret inde - i den afgørelse om vi vil bruge magten over den anden til hans eller vort eget bedste.....
- Men hvormed alting er, i afgørelsen melder fordringen sig om at lade magten over den anden tjene den anden ... den andens liv skal varetages på den måde, den anden er bedst tjent med ... hvad det i den givne situation måtte være, må den enkelte få oplyst af sin egen uselvished og livsforståelse."

■ (K.E. Løgstrup, 1956)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

13

Fordringens udfordringer

Når denne eksistentielle etik møder professionsperspektivet?

- At anvende den magt, vi har til den andens bedste
- *Samvittigheden* som afgørelsens 'målestok'
- Den enkeltes urørlighedszone
- Frontstage og backstage – ydre og indre – argument og motiv
- Åndelig blufærdighed – beskyttelse mod overgreb
- Interventionernes grænsezoner

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

14

Fordringens udfordringer

Når denne eksistentielle etik møder professionsperspektivet?

- Overskridelse af grænsen i respekt for *den andens frihed?*
- Profession og etik knyttet til handlepligt
- Mødet er fagligt og institutionelt formidlet
- Etik som kritik – at gøre godt kan betyde: effektivitet, at få sin vilje, overholde reglen osv.

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

15

Dømmekraften – at kunne og gøre det rigtige og det gode

- Den 'spontane' dømmekraft - at kunne 'fornemme og løse' og gøre det rigtige og det gode i en given situation
- Den 'refleksive' dømmekraft - at handle praktisk-etisk klogt, med kritisk omtanke, ud fra en selvstændig stillingtagen
- Den 'professionelle' dømmekraft - at kunne koble den **subjektiverede klogskab/erfaring** med **professionsviden** og **professionsvilkår**, fagetiske principper og retsprincipper
- Den praktiske sans i situationen som en kropsliggjort disposition (Bourdieu)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

16

Dømmekraftens 'anatomi'

- Forening af tanke, følelse og handleduelighed, etisk indsigt, en *fornemmelse* for det rigtige og en intuitiv kobling til det gode
- Evnen til at kunne gøre det rette i rette tid og på rette sted igen og igen
- Evnen til at skønne
- Situationsforståelse
- Opmærksomhed
- Forestillingsevne

(kilde: Pahuus: Dømmekraft i pædagogisk perspektiv)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

17

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

18

Guide til analyse og refleksion

- Umiddelbar erindring om betydningsfulde aspekter af den pædagogiske udfordring
- Brud i handleforløbet/ forgreningspunkter hvor pædagogen reagerer
- Hvilke væsentlige interventioner foretager pædagogen
- Den indre dialog – tanker i situationen
- Følelser og sansninger i situationen
- Ethiske dilemmaer, udfordringer
- Dømmekraften i spil

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

19

Du behøver ikke forlade rummet...
 Forbliv siddende ved dit bord og lyt.
 Du behøver ikke engang lytte, vent blot.
 Vent ikke engang, vær helt stille og alene.
 Verden vil da frivilligt åbne sig for dig, umaskeret.
 Den har intet valg.
 Den vil rulle sig i ekstase for dine fødder.

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag
 Franz Kafka

20

At reflektere

Refleksion begynder med en undren....

En dvælen ved noget – i første omgang en oplevelse.

I refleksionen træder du et skridt tilbage – eller til siden for at få perspektiv på noget.

I refleksionen gør du din oplevelse, din sansning, tanke, følelse, handling, erfaring, mm til genstand for din bevidste undersøgelse.

Refleksion er at se en hændelses forskellige træk.

Refleksion er forbundet med et 1. persons-perspektiv og/eller et 3. persons-perspektiv.

(Borghäll & Johnsen, 2013)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

21

At få viden fra 1. persons-perspektivet

Den tavse viden – den implicite viden – den upåagtede faglighed..

- at få kontakt til egen (kropslige) oplevelse i situationen
- at blive medvidende om hvad der 'egentlig' foregår
 - at få kontakt til og kunne sætte ord på egne sansninger, egne følelser, egne tanker, egne handlinger.

'Den etiske fordring', er tavs/uudtalt. (Løgstrup)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

22

Kroppens fænomenologi

Kroppen bebor verden – kroppen er altid i relation til verden – kroppen formidler til verden – kroppen rækker frem mod verden.

Den præ-refleksive intentionalitet

(Merleau-Ponty)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

23

Kroppens betydning i Løgstrups fænomenologiske tænkning

- Dømmekraften – det at have sans for andre – er kropslig.
- Det at træffe afgørelser for andre/på andres vegne er noget kropsligt, som udtrykkes i og med kroppen, opfattes og modtages (af den anden) i og med kroppen.
- For at kunne have denne sans for andre, må man være åben.
 - Her er vi optaget af en reflekterende og oplevende åbenhed.

(Pahuus og Eriksen, 2011)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

24

"Dømmekraftens fænomenologi"

"Et menneske kommer til at stå i en etisk afgørelse, fordi den situation, hvori det befinder sig, forlanger noget ganske bestemt af det. Man bliver genstand for en opfordring eller udfordring. Det kan være en opfordring udtalt af en andet menneske, eller det kan være en udfordring, der ligger i selve situationen. Hvortil kommer, at afgørelsen har en bestemt tidsfrist – til forskel for beslutninger, der ikke behøver at have det"

(Løgstrup, 1956 s. 170)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

25

At få kontakt til 1. perssonsperspektivet

- 1. persons-tilgangen er et kropsligt-sanseligt perspektiv.
- Erkendelsen er situativ, konkret og kropslig baseret.

(Reinhardt Stelter, 2011)

- En nøgle til at finde ud af hvad, der foregår i én selv, i situationen, når man står i 'afgørelsens greb'. Uden at blive moraliserende, fordømmende, vurderende. Bare det, der sker.

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

26

At reflektere fra/med/i 1. perssonsperspektivet

At bruge en "1. stemme"

Den specifikke
oplevelse
(sanset, følt,
tænkt)

At bruge en "2. stemme"

Oplevelsen explicit
- udtrykt verbalt

At afstemme med kroppen
- at blive medvidende:
Var det dét, der skete?
(med kroppen som klangbund)

Den "nye",
medvidende
oplevelse

(Stelter 2011)

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

27

1. refleksionsposition

- Fokuser på et særligt øjeblik.
Et øjeblik, der var betydningsfuldt, bevægende, overraskende, afgørende eller udfordrende for dig.
- Beskriv situationen, som du *umiddelbart* oplevede den - gennem dine sansninger af den anden, dine sansninger af dig selv, dine følelser, de forskellige tanker, du tænker undervejs, de forskellige handleimpulser du får. Beskrivelsen kan godt være springende.
- Skriv oplevelsen i **nutid** og i **jeg-form** – åbent og umiddelbart, som det kommer til dig.

Formålet er at komme så tæt som muligt på *din* oplevelse af hvad der egentlig er sket.

Kristiansen, Najbjerg & Sandholm, 2015

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

28

Vores projekt

- FoU center for Pædagogik og Pædagogisk Arbejde under programmet Inklusion og deltagelse
- Vi afsøger feltet ud fra de tre nøglebegreber: "Krop, etik og dømmekraft"

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

29

Oplæg til refleksion og læring med på arbejde

- **Professions udvikling**
- **Ta' læring med på arbejde**
- *Hvordan i talesættes praksis inden for et specifikt fagligt felt - og hvordan kan 'vi' tale om faglighed ud fra en fælles undersøgelse af, hvad der viser sig?*
- Bliv klogere på **via oplevelse på egen krop** på hvordan den professionelle kan arbejde med betydningen af egen kropslighed i forhold til den pædagogiske opgave i forbindelse med krop, inklusion og dømmekraft.
- Hvilken betydning kroppen og etisk refleksion kan have i udøvelse af og tilegnelse af professionel/personlig dømmekraft.

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

30

Omdrejningspunkter

- Personlig professionalitet er kropsligt forankret – "Den personlige professionalitet sidder i din krop" (Helle Winther s. 86). - Forskel på det jeg synes og det jeg føler
- Med afsæt i Helle Winthers begreber om " det professionspersonlige" er vi optaget af såvel kroppens sprog og betydning som den praktiske klogskab (Aristoteles) i pædagogikken
- **– et kropsligt-sanseligt og et filosofisk fokus – for pædagogen i praksis.**

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

31

Brainstorms stafet

- Skrive på skift ud fra følgende:
- Hvordan ser det 'kropslige perspektiv' ud, når det kommer til udtryk i professionsrollen både i det formelle og særligt i det uformelle rum?

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

32

3. refleksionsposition – Den faglige forståelse

- Dette led i refleksionskæden er en refleksion over krop, etik og dømmekraft i pædagogisk praksis.
- At *dømmekraften* viser sig i det at være til stede, handle, skabe forandringer eller nye situationer, bringe situationer i skred eller bringe fastlåste situationer videre er det samme som at *kunne tage lederskab* over "den anden" gruppen eller situationen?

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

33

Kroppen som læremester

- til formål er ikke at skabe en sådan sikker viden om, hvad pædagoger gør, hvordan de gør eller hvorfor de gør... men at skabe en viden, som kan danne afsæt for at spejle – så jeg kan se hvordan jeg selv handler, hvad der sker med mig, hvordan gør jeg, hvordan kunne jeg gøre, hvad erfarer jeg, forstår jeg herved bedre min egen praksis ...

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

34

Opsamling og tjek ud

- Opsamling og refleksion over kursusdagen.
- Formål med denne kursusdag var, at undersøge hvad der er 'på spil', når pædagoger reagerer og handler i fagligt udfordrende situationer, herunder hvilken betydning kroppen og etisk refleksion kan have i udøvelse af og tilegnelse af professionel/personlig dømmekraft.
- Hvad har du/I fået med fra denne kursusdag ?

Krop, etik og dømmekraft/kursusdag

35

Referencer

- Borghäll og Johnsen (2013): *Refleksion og refleksionspositioner*. Institut for Idræt, Odense
- Christoffersen (red.): *Professionsetik – Om etiske perspektiver i arbejdet med mennesker* (Oslo 2011, KLIM, Aarhus 2013)
- Hangaard Rasmussen (1996): *Kroppens filosof*. Maurice Merleau-Ponty (Semi-Forlaget)
- Løgstrup, K.E. (1956/1986): *Den etiske fordring*. Gyldendal.
- Pahuus og Eriksen: *Hvad er dømmekraft? – den levende arv fra Aristoteles, Kant og Løgstrup*. I: *Professionernes sociologi og videnssyn*. VIA Systeme.
- Stelter (2011): *Kropslig-æstetisk læring – teoretiske refleksioner og anvendelsesperspektiver*. I: *Kroppen i læringsrum*. Unge Pædagoger, København.
- (Kilde: Vaage, i: Dysthe (red.): *Dialog, samspil og læring*, KLIM)
- Winther, Helle (red) (2012). *Kroppens sprog i professionel praksis*. Billesøe & Baltzer, Værløse.

15V2 at opleve myndighed Else Nøjbjerg

Krop, hjerne og bevægelse

Fortæl mig det, og jeg glemmer det.

Vis mig det, og jeg husker det.

Involver mig i det, og jeg forstår.

Kinesisk ordsprog.

"... vores hjerne er indrettet til at få informationer fra aktivt kropsforbrug, sansning og undersøgelse. Vi snyder hjernen, hvis den primært får informationerne fra en computerskærm, styret af en lille vissen hånd..."

Krop, etik og dømmekraft.